

EXCURSIE ZEELAND 13-15 OKTOBER 2000

A.D.P. van Peursen

Field trip to Zeeland, the Netherlands from 13 – 15 October 2000

Report of a field trip to different places in Zeeland, the Netherlands. Findings of recent and fossil material, marine as well as terrestrial and freshwater species.

Inleiding

Met een behoorlijke vertraging volgt hierbij dan uiteindelijk toch nog het verslag van een in 2000 gehouden excursie (gezamenlijke organisatie door de NMV en Biologia Maritima). Mede door de goede organisatie (reservering slaapplekken, inkopen voor de lunch, documentatiemap en dergelijken) van de heren J. Goud en G. Mulder is het een uitstekend georganiseerde en geslaagde excursie geworden.

Deelnemers aan deze excursie waren de dames C. van Dijk, S. Maagdenberg, S. van Leeuwen, I. van der Wanssem en de heren D. Baron, J. Goud, B. Jansen, G. Mulder, A. van Peursen, M. Schipper en B. Veltman (op zondag). Daarnaast heeft de heer F. van Nieulande de excursie op zaterdag bij De Kaloot begeleid.

Wel moet worden opgemerkt dat het een heel slechte zaak is dat er mensen niet komen opdagen terwijl er wel kosten zijn gemaakt (overnachting, etenswaren en dergelijken). Wellicht moet de Excursiecommissie in het vervolg bij het organiseren van excursies een bijdrage vooraf vragen zodat de reeds gemaakte kosten gedekt kunnen worden.

Bij het doorlezen van dit verslag zult u merken dat de namen van de gevonden mollusken niet overal vermeld zijn met de auteursnaam en dat er ook niet overal een onderscheid gemaakt is tussen mariene, zoetwater-, land- en fossiele mollusken. Door de drukke werkzaamheden die ik op mij af zie komen heb ik gemeend om het verslag nu ik er nog wat tijd voor heb, op deze wijze af te ronden omdat dan in ieder geval de meeste van de gevonden soorten zijn vermeld. Door het vastlopen van mijn computer heb ik gegevens verloren en daardoor heb ik er geen zicht meer op of ik nog wel beschik over alle gegevens. Daarom wil ik de deelnemers aan deze excursie vragen om eventuele aanvullingen te leveren (indien beschikbaar).

14 oktober 2000

Het Sas, bij Goes

(hok: 53-395, coördinaten: x 53.5-8, y 395.8-9/396.0-1)

Er was afgesproken om rond 8 uur te verzamelen in verband met de gunstige waterstand. Eerst werden een paar levende exemplaren van de soort *Patella vulgata* Linnaeus, 1758 waargenomen hetgeen tot enthousiaste reacties leidde. Wat later hebben wij veel meer exemplaren gezien. Ondanks het grotere aantal dat waargenomen werd, is er onderling afgesproken dat er per persoon slechts een klein aantal verzameld zou worden. Deze informatie sluit goed aan bij het artikel van J.G. Hiddink (1995) over het voorkomen van deze soort langs de Nederlandse kust. In dit artikel wordt een kleine populatie gemeld van deze plek. In vergelijking met deze waarneming uit 1994 blijkt *P. vulgata* op deze plek goed te gedijen.

Recent (levend tenzij anders vermeld):

<i>Crepidula fornicata</i> (Linnaeus, 1758)	<i>Littorina saxatilis</i> (Olivi, 1792)
<i>Littorina littorea</i> (Linnaeus, 1758)	<i>Patella vulgata</i> Linnaeus, 1758
<i>Littorina fabalis</i> (Turton, 1825), dood	<i>Mytilus edulis</i> Linnaeus, 1758
(1)	<i>Lepidochitona cinerea</i> (L., 1758)
<i>Littorina obtusata</i> (L., 1758), dood	

(1) Door Reid (1996: 229) wordt aangegeven dat *Littorina mariae* Sacchi & Rastelli, 1966 een synoniem is voor deze soort.

In een behoorlijke mist vertrokken wij rond 10 uur naar het volgende verzamelpunt.

De Kaloot

(hok: 36-385, coördinaten: x 36.0-3, y 385.5-9)

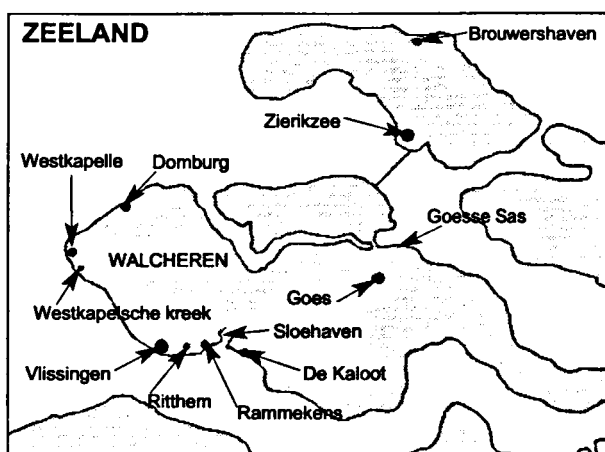
In de mist dronken wij op de parkeerplaats koffie en sloot de heer F. van Nieulande zich bij ons aan. Hij vertelde iets over de fossielen die op deze plaats te verzamelen zijn. De Kaloot is een unieke vindplaats in Nederland waar een grote verscheidenheid aan fossiele

mollusken aanspoelt, maar waar ook haaiantanden, brachiopoden en andere fossielen, zoals een fossiele haai-entand (voorouder van de Haringhaai) te vinden zijn. Helaas wordt deze unieke plek bedreigd door de aanleg van een containerhaven. Hiertegen is van verschillende kanten protest aangetekend. Ook in verschillende Cb's zijn hierover mededelingen verschenen.

Recent (tweekleppigen, alle soorten ook doubletten):

Abra tenuis (Montagu, 1803), dood
Cerastoderma edule edule (Linnaeus, 1758), dood
Corbula gibba (Olivi, 1792) (1)
Crassostrea gigas Thunberg, 1793/C. *angulata* (Lamarck, 1819) (2)
Crepidula fornicata (Linnaeus, 1758), dood (3)
Hydrobia ulvae (Pennant, 1777), dood (3)
Littorina littorea (Linnaeus, 1758), levend
Littorina saxatilis (Olivi, 1792), levend
Mytilus edulis Linnaeus, 1758
Ovatella myosotis (Draparnaud, 1801), dood, vers
Scrobicularia plana (Da Costa, 1778)? dood, in drooggevalen kleilaag, zeer talrijk

- (1) Door de deelnemers aan deze NMV-excursie zijn op deze plaats 22 verse doubletjes gevonden.
- (2) Momenteel hebben beide soorten zich in Nederland zodanig vermengd, dat het niet met zekerheid valt te zeggen om welke soort het nu exact gaat. Ze werden levend op stenen van onder anderen de strekdammetjes aangetroffen.
- (3) In de literatuur wordt deze soort ook wel vermeld onder de naam *Peringia ulvae* (Pennant, 1777).

Aangespoeld zoetwater:

Gyraulus albus Muller, 1774

Fossiel (de tweekleppigen allemaal losse kleppen):
 Omdat er momenteel nogal wat discussie bestaat over de naamgeving van de fossiele mollusken van Nederland, is deze lijst wat dat betreft zeker niet 100% betrouwbaar. Ook wil op basis van onderzoek de naam nogal eens wijzigen (bijvoorbeeld *Nassarius* of *Hinia*). Eveneens zijn er fossiele brachiopoden gevonden, deze zijn niet op naam gebracht.

Gastropoda <i>Acmaea virginea</i> (Müller, 1776) <i>Aporrhais pespellicani quadrifidus</i> (Da Costa, 1778) <i>Aporrhais scaldensis</i> Van Regteren Altena, 1954 <i>Colus curtus</i> (Jeffreys, 1867) <i>Gibbula cineraria</i> (Linnaeus, 1758) <i>Gibbula nehalenniae</i> Van Regteren Altena, 1954 <i>Euspira poliana</i> forma <i>alderi</i> Forbes <i>Mangelia costulata smithi</i> (Forbes, 1840) <i>Nassarius consociata</i> (Wood, 1848) <i>Nassarius consociata</i> forma <i>belgica</i> Harmer <i>Nassarius labiosa</i> (Sowerby, 1824) <i>Nassarius propinqua</i> (Sowerby, 1824) <i>Nassarius pygmaea</i> Lamarck, 1822 <i>Nassarius reticulata</i> (Linnaeus, 1758) <i>Nassarius reticosa</i> (Sowerby, 1815) <i>Natica multipunctata</i> Wood, 1842 <i>Neptunea antiqua</i> (Linnaeus, 1758)? <i>Neptunea contraria</i> (Linnaeus, 1758) <i>Ocenebra erinaceum</i> (Linnaeus, 1758) <i>Polinices</i> (<i>Euspira</i>) <i>catena</i> Da Costa, 1778	<i>Euspira hemiclausula</i> (Sowerby, 1824) <i>Pyrene scaldensis</i> Van Regteren Altena, 1954 <i>Pyrene sulcata</i> (Sowerby, 1823) <i>Scaphella lamberti</i> (Sowerby, 1823) <i>Thais lapillus incrassatus</i> (Sowerby, 1823) <i>Trophon muricatus</i> (Montagu, 1803) <i>Turritella triplicata</i> (Brocchi, 1814) <i>Turritella triplicata</i> forma <i>pseudosubangulata</i> Pouderoyen <i>Vermetus triquetus</i> Bivona, 1832 <i>Vermetus cf. intortus</i> (Lamarck, 1818) Bivalvia (tweekleppigen) <i>Acila cobboldiae</i> (Sowerby, 1817) <i>Aequipecten opercularis</i> (Linnaeus, 1758) <i>Astarte corbuloides corbuloides</i> De la Jonkaiere, 1823 <i>Astarte fusca basteroti</i> De la Jonkaiere, 1823 <i>Astarte incerta</i> Wood, 1853 <i>Astarte obliquata obliquata</i> Sowerby, 1817 <i>Astarte omalii omalii</i> De la Jonkaiere, 1823 <i>Cerastoderma glaucum</i> (Poirer, 1789) <i>Cerastoderma lamarchi</i> (Reeve, 1845) <i>Chlamys varia</i> (Linnaeus, 1758) <i>Corbicula cf. fluminalis</i> (Müller, 1774)	<i>Corbula gibba</i> (Olivi, 1792) <i>Cyclocardia orbicularis</i> (Sowerby, 1825) <i>Cyclocardia scalaris scalaris</i> (Sowerby, 1825) <i>Cyrtodaria angusta</i> (Nyst & Westendorp, 1839) <i>Donax vittatus</i> (Da Costa, 1778) <i>Felaniella trigonula astartea</i> (Nyst, 1835) <i>Glycymeris obovata baldi</i> Gilbert & Van der Poel, 1965 <i>Glycymeris glycymeris variabilis</i> (Sowerby, 1824) <i>Nuculoma laevigata</i> (Sowerby, 1818) <i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758, of <i>Pycnodonte</i> ? <i>Venerupis aurea senescens</i> (Cocconi, 1873) <i>Venerupis rhomboides</i> (Pennant, 1777) <i>Pecten complanatus</i> Sowerby, 1828 <i>Pycnodonte cochlear</i> (Poli, 1795) <i>Pygocardia rustica rustica</i> (Sowerby, 1818) <i>Timoclea ovata</i> (Pennant, 1777) <i>Yoldia lanceolata</i> (Sowerby, 1817) <i>Venerupis senegalensis</i> (Gmelin, 1791) Kaloothaven, van basaltblokken: <i>Vitrina pellucida pellucida</i> <i>Oxychilus draparnaudi</i> <i>Helix aspersa</i> <i>Candidula gigaxii</i>
---	---	--

Tijdens het verzamelen trok de mist op en werd het zicht steeds beter. Tijdens de lunch was er goed uitzicht op de Sloehaven. Voor een aantal van de deelnemers was het reusachtige drijvende werkeiland voor booreilanden op zee een nieuwe bezienswaardigheid.

Na de lunch kregen we van de heer Van Nieuulande de tip om naar een plek te gaan waar een grote zandhoop lag. Dit zand was afkomstig uit de Sloehaven.

Zandhoop Sloehaven

Uiteraard is hier alleen dood materiaal verzameld.

Recent: Gastropoda <i>Littorina littorea</i> (Linnaeus, 1758) Bivalvia (tweekleppigen) <i>Cerastoderma edule edule</i> (Linnaeus, 1758) <i>Corbula gibba</i> (Olivi, 1792), ook doubletjes <i>Crepidula fornicata</i> (Linnaeus, 1758)	Fossiel (tweekleppigen allemaal losse kleppen): Gastropoda <i>Trivia spec.</i> <i>Turritella triplicata</i> (Brocchi, 1814) Bivalvia (tweekleppigen) <i>Aequipecten opercularis</i> (Linnaeus, 1758) <i>Astarte corbuloides galeotti</i> Nyst, 1835	<i>Astarte incerta</i> Wood, 1853 <i>Astarte obliquata burtinea</i> De La Jonkaiere, 1823? <i>Astarte omalii omalii</i> De La Jonkaiere, 1823 <i>Corbula gibba</i> (Olivi, 1792) <i>Cyclocardia orbicularis</i> (Sowerby, 1825) <i>Cyclocardia scalaris</i> subspecies? <i>Felaniella? cf. trigonula astartea</i> (Nyst, 1835) <i>Pycnodonte species</i> <i>Timoclea ovata</i> (Pennant, 1777) <i>Venerupis aurea senescens</i> (Gmelin, 1791)
---	---	---

Walcheren, Rammekenshoek bij Ritthem (bos)

(hok: 33-386)

Op weg naar Fort Rammekens maakte de karavaan een korte stop bij een bos in de buurt. In enige tijd zijn de onderstaande soorten aangetroffen.

<i>Arianta arbustorum</i>	<i>Oxychilus draparnaudi</i>
<i>Cepaea nemoralis</i>	<i>Cochlicopa lubrica</i>
<i>Discus rotundatus</i>	<i>Trichia hispida</i>
<i>Monacha cantiana</i>	<i>Arion rufus</i>
<i>Oxychilus cellarius</i>	<i>Limax spec.</i>

Kwelder Sloehaven

(hok: 34-386, coördinaten: x 34.8-9, y 386.7-8)

Vlakbij Fort Rammekens konden de auto's geparkeerd worden. Voordat er verder werd gegaan is eerst in de kwelder naar mollusken gezocht. Omdat wij op een plaats zochten waar het officieel verboden toegang was kwam een opzichter van Staatsbosbeheer informeren naar wat wij daar deden. Na onze uitleg en de belofte dat wij voorzichtig met de begroeiing om zouden gaan konden wij weer verder zoeken. De onderstaande soorten zijn aangetroffen.

Recent (levend, tenzij anders vermeld):

Abra tenuis (Montagu, 1803), dood, vers doubletje*Ovatella myosotis* (Draparnaud, 1801), kruipend op de bodem en op de stelen van de daar groeiende planten*Hydrobia ulvae* (Pennant, 1777), dood**Walcheren, Ritthem,**

pad en gracht om Fort Rammekens

(hok: 34-386, coördinaten: x 34.2-3, y 386.4-5)

Helaas kwamen we te laat aan om het Fort zelf te kunnen bezoeken. In de begroeiing bij het Fort (met name langs het pad) en in de plassen (brakwater) daar vlakbij is naar mollusken gezocht. Het brakwater werd specifiek bemonsterd om te bezien of de soorten *Cerastoderma glaucum* en *Hydrobia ventrosa* [in de literatuur wordt ook de benaming *Ventrosa ventrosa* (Montagu, 1803) gebruikt] er nog voorkomen. Zoals uit de soortenlijst blijkt zijn deze soorten deze keer niet aangetroffen. Tijdens een NMV-excursie in 1976 zijn ze wel op deze plaats gevonden.

Land:	<i>Trichia hispida</i>
<i>Arianta arbustorum arbustorum</i>	
<i>Arion ater rufus</i>	Brakwater:
<i>Cepaea nemoralis</i>	<i>Hydrobia ventrosa</i> (Montagu, 1803)
<i>Discus rotundatus</i>	<i>Potamopyrgus antipodarum</i>
<i>Oxychilus cellarius</i>	

Vervolgens gingen wij naar onze overnachtingsplaats in de buurt van Brouwershaven. Nadat de slaapzolder was ingeruimd zijn we naar Brouwershaven zelf gegaan, waar wij bij een Chinees uitstekend hebben gegeten.

Na de maaltijd hebben wij in de verblijfsruimte van ons overnachtingsadres het grootste deel van het op die dag verzamelde materiaal geïnventariseerd en gedetermineerd. De twijfelgevallen zijn mee naar huis genomen en later gedetermineerd.

15 oktober 2000

Met het oog op laagwater ging de wekker reeds om 6 uur af, hetgeen voor sommigen een heel korte nachtrust betekende. Dan wordt het duidelijk waar een douche 's ochtends toe in staat is.

In kolonne en in de mist reden wij naar ons eerste verzamelpunt: het strand bij Westkapelle op de overgang met de zeedijk. Op de parkeerplaats sloot de heer B. Veltman zich bij ons aan.

Westkapelle

strand, piertjes en zeedijk

(hok: 19-395, coördinaten: x 19.5-7, y 394.6-8)

Bij laagwater was het goed zoeken in de poeltjes, ook langs en tussen de drooggevalen strekdammen werden leuke vondsten gedaan. Zo werd er een groot aantal exemplaren van de soort *Nucella lapillus*, waarvan een aantal bij eieren, gevonden. Het spreekt voor zich dat wij deze met rust hebben gelaten. Ook op ander plaatsen aan de voet van de strekdammen was deze soort goed vertegenwoordigd. Dit is toch ook een leuke vondst voor de Nederlandse fauna. Daarom is ook hier afgesproken dat wanneer men deze soort zou willen verzamelen, dat slechts in beperkte mate zou worden gedaan.

Verder zagen de strekdammen zwart van de mossels (*Mytilus edulis* Linnaeus, 1758) en grijs van de zeepokken, met daartussendoor wat *Littorina*'s.

Ook deze plaats wordt in het artikel van J.G. Hiddink (1995) als vindplaats genoemd van een grote populatie van de soort *Patella vulgata* Linnaeus, 1758 (laatste waarneming uit 1994). Ook wij hebben deze soort hier gevonden maar in minder grote aantallen dan bij Het Sas en daarom hebben we ze dan ook niet verzameld.

In de poeltjes waren prachtige onderwaterpanorama's te zien met verschillende soorten zeeanemonen (Cnidaria), mosdiertjes (Bryozoën) en meerdere levende exemplaren van verschillende soorten krabben. Een fluwelen zwemkrab (*Liocarnicus puber*) was bezig met het opeten van een zeester (het ontbijt?).

Op het strand lagen grote banken met aangespoelde mossels (*Mytilus edulis* Linnaeus, 1758). Bij dergelijke grote hoeveelheden valt goed te zien welke kleurvarieteiten deze soort kent. Van effen donkerblauw (bijna zwart) tot licht-/roodbruin al dan niet met donkere banden. Tussen deze grote hoeveelheden mossels was na goed zoeken leuk materiaal te vinden, zowel recent als fossiel. Hieronder volgt een lijst met aangetroffen soorten. Opvallend was dat er geen *Ensis*-soorten zijn gevonden, recent noch fossiel.

Recent (levend tenzij anders vermeld):

Littorina littorea (Linnaeus, 1758), levend op strekdammen, in mosselbanken dood*Littorina saxatilis* (Olivi, 1792), 1 dood exemplaar*Nucella lapillus*, levend op strekdammen, in mosselbanken dood*Patella vulgata* Linnaeus, 1758, levend op stenen, in mosselbanken dood*Mytilus edulis* Linnaeus, 1758, levend op strekdammen en uiteraard dood in de mosselbanken (duizenden exemplaren)*Onchidoris bilamellata*, dood*Corbula gibba* (Olivi, 1792), 1 vers doubletje, in mosselbanken dood*Epitonium*, in mosselbanken dood

Fossiel: <i>Turritella</i> spec. <i>Trivia</i> <i>Corbicula</i> spec., losse kleppen	<i>Helix aspersa</i> <i>Arion ater rufus</i>	<i>Helix aspersa</i> <i>Arion ater rufus</i> <i>Oxychilus draparnaudi</i> <i>Arianta arbustorum arbustorum</i> <i>Monacha cantiana</i> <i>Cochlicopa lubrica</i> <i>Trichia hispida</i> <i>Discus rotundatus</i>
Langs de zeedijk bij Westkapelle zijn de onderstaande soorten levend waargenomen (niet verzameld): <i>Littorina littorea</i> (Linnaeus, 1758) <i>Nucella lapillus</i> <i>Patella vulgata</i> Linnaeus, 1758 <i>Mytilus edulis</i> Linnaeus, 1758	Walcheren, bosjes langs Westkapelsche Kreek bij Joossensweg en de kreek (hok: 20-394): <i>Cermeuella aginnica</i> <i>Oxychilus draparnaudi</i> <i>Arianta arbustorum arbustorum</i> <i>Monacha cantiana</i> <i>Cerastoderma lamarcki</i> (Reeve, 1845)? <i>Mytilus edulis</i> Linnaeus, 1758 <i>Mya arenaria</i> Linnaeus, 1758	Zelf heb ik in 1976 en in 1984 in De Kreek de soort <i>Cerastoderma glaucum</i> gevonden.
Op het talud langs de zeedijk en het wandelpad zijn de volgende landmollusken gevonden: <i>Cermeuella virgata</i> <i>Cermeuella aginnica</i>	In een slootwal bij de parkeerplaats zijn de onderstaande landmollusken gevonden: <i>Cermeuella virgata</i> <i>Cermeuella aginnica</i>	Walcheren, bosjes langs Westkapelsche Kreek bij Joossensweg (hok: 21-394): <i>Monacha cantiana</i> <i>Cermeuella aginnica</i>

De kreek aan de zuidzijde van de weg was behoorlijk zout gezien het voorkomen van *Mytilus edulis* en levende krabben maar met daarnaast ook *Cerastoderma lamarcki*? of *Cerastoderma glaucum*?

Omdat op verschillende plekken gezocht is bij beide voorafgaande vindplaatsen volgen hier een aantal coördinaten: x 20.9, y 393.9; x 20.9, y 394.0; x 21.0, y 394.1

Domburg, bos (bij de watertoren) en duinen (hok: 24-399): <i>Lauria cylindracea</i> Da Costa 1778 <i>Arion ater rufus</i> <i>Cochlicopa lubrica</i> <i>Discus rotundatus</i> <i>Vitrina pellucida pellucida</i> <i>Oxychilus alliarius</i> <i>Oxychilus draparnaudi</i> <i>Balea perversa</i> <i>Monacha cantiana</i> <i>Trichia hispida</i> <i>Cermeuella virgata</i> <i>Helix aspersa</i>	<i>Nassarius incrassatus</i> <i>Nassarius pygmaea</i> Lamarck, 1822 <i>Natica multipunctata</i> Wood, 1842 <i>Ocenebra erinaceum</i> (Linnaeus, 1758) <i>Omalaxis brusseliensis</i> <i>Planorbis acronicus</i> <i>Retusa obtusa</i> Montagu, 1803 <i>Trivia</i> spec. <i>Turritella solanderi</i> <i>Valvata piscinalis</i> <i>Epitonium frondiculum</i> Wood, 1848 <i>Euspira catena</i> Da Costa, 1778 <i>Gibbula cineraria cineraria</i> Linnaeus, 1758	<i>Alvania lactea</i> Michaud, 1830 <i>Astarte montagui</i> Dillwyn, 1817 <i>Cardita corbis</i> Philippi, 1836 <i>Cerastoderma lamarcki</i> Reeve, 1845 <i>Cerastoderma glaucum</i> (Poiret, 1789) <i>Corbicula fluminalis</i> Müller, 1774 <i>Corbicula fluminea</i> Müller, 1774 <i>Corbula gibba</i> (Olivier, 1792) <i>Crenella decussata</i> <i>Cyclocardia scalaris scalaris</i> (Sowerby, 1825) <i>Hiattella arctica</i> <i>Laevicardium crassum</i> <i>Lucinella divaricata</i> <i>Pisidium amnicum</i> <i>Macoma balthica</i> Linnaeus, 1758 <i>Abra alba</i> <i>Angulus tenuis</i> <i>Donax vittatus</i> Da Costa, 1778 <i>Saxicavella jeffreysi</i> <i>Solen marginatus</i>
Domburg, schelpenpad door bos (hok: 24-399): <i>Spisula solida</i> Linnaeus, 1758, doublet	Bivalvia (tweekleppigen) <i>Barnea candida</i> <i>Cerastoderma edule edule</i> Linnaeus, 1758 <i>Macoma balthica</i> Linnaeus, 1758 <i>Macra corallina cinerea</i> Montagu, 1808 <i>Mya arenaria</i> Linnaeus, 1758 <i>Mysella bidentata</i> <i>Mytilus edulis</i> Linnaeus, 1758 <i>Pholas dactylus</i> Linnaeus, 1758 <i>Scrobicularia plana</i> Da Costa, 1778 <i>Spisula elliptica</i> Brown, 1827 <i>Spisula solida</i> Linnaeus, 1758 <i>Spisula subtruncata</i> Da Costa, 1778 <i>Tornus subcarinatus</i> Montagu, 1803 <i>Venerupis senegalensis</i> Gmelin, 1791 <i>Zirfaea crispata</i> Linnaeus, 1758 <i>Petricola pholadiformis</i>	Scaphopoda <i>Dentalium vulgare</i> Da Costa, 1778
Domburg, strand (hok: 24-399, coördinaten: x 24.3, y 399.2): Strand, fossiel & recent Gastropoda <i>Epitonium clathrus</i> (Linnaeus, 1758) <i>Epitonium clathratulum</i> Kanmacher, 1798 <i>Hydrobia ulvae</i> (Pennant, 1777) <i>Littorina littorea</i> (Linnaeus, 1758) <i>Hydrobia neglecta</i> <i>Mangelia smithii</i> Forbes, 1840		Zierikzee, De Ronde Weel nabij Kaasenswater (hok: 53-408, coördinaten: x 53.8, y 408.3): <i>Heleobia stagnorum</i> <i>Hydrobia ventrosa</i> (Montagu, 1803) <i>Cerastoderma lamarcki</i> (Reeve, 1845)

Literatuur

- De Fossiele schelpen van de Nederlandse Stranden en Zeegaten. — *Basteria*, 26(1-2), 30(4): 54-59, 33(1-4): 11-29, 35(1-4): 41-50, 36(2-5): 171-187, 38(3-4): 45-81, 42(4-6): 49-72 en 48(4-5): 91-219
- ENTROP, B., 1959. Schelpen vinden en herkennen
- GITTENBERGER, E., W. BACKHUYSEN & T.E.J. RIPKEN., 1984. De Landslakken van Nederland
- GITTENBERGER, E. & A.W. JANSSEN (red.), 1998. De Nederlandse zoetwatermollusken

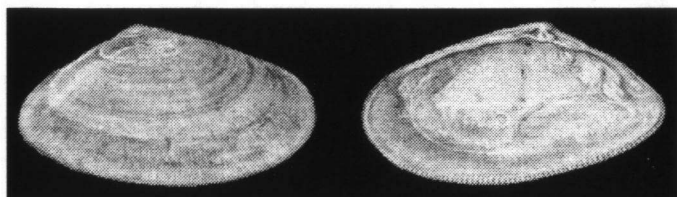
- HIDDINK, J.G., 1995. De Schaalhoren in Nederland: de verspreiding van vroeger en nu. — *Het Zeepaard*, 55(2): 39-42
- JANSSEN, A.W. & E.F. DE VOGEL, 1965. Zoetwatermollusken van Nederland
- REID, D.G., 1996. Systematics and evolution of *Littorina*

Adres van de auteur:

Tarweakker 65

2723 TB Zoetermeer

E-mail: peursenv@worldonline.nl

Donax vittatus (Da Costa, 1778), fossiel.

Naar Janssen, Peeters & Van der Slik, 1984. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, tweede serie, 8 (slot). — *Basteria* 48(4-5): pl. 70, fig. 171 a en b.